

*Zuid-Afrikaanse
Wijnen*

door Rudolf Pierik

© 2015 Rudolf Pierik
1e druk april 2015

Titel: Zuid-Afrikaanse Wijnen
Auteur: Rudolf Pierik

Uitgeverij: U2pi BV, Voorburg
ISBN: 978 90 8759 511 1
Prijs: € 15

Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopiën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

*Zuid-Afrikaanse
Wijnen*

door Rudolf Pierik

INHOUDSOPGAVE

<i>Historie wijn Zuid-Afrika</i>	9
<i>Klimaat</i>	14
<i>Wine of Origin</i>	16
<i>Wijnbouw</i>	18
<i>Wijnindustrie</i>	23
Kwaliteitsverbetering	23
De Zuid-Afrikaanse wijnindustrie	24
<i>Druivenrassen</i>	25
Soorten wijn	41
Indeling wijngebieden Zuid-Afrika	46
<i>Wijngebieden</i>	48
Breedekloof	48
Cape Agulhas	49
Cape Point	49
Cederberg	50
Constantia	51
Darling	56
Durbanville/Tygerberg	57
Elgin	59
Elim	60
Franschhoek Valley	61
Klein Karoo	65
Kwazulu-Natal	68
Olifantsrivier	69
Orange River	71
Overberg	72
Paarl	73

Robertson	76
Stellenbosch	80
Swartland	85
Tulbach/Ceres	88
Walker Bay	90
Wellington	91
Worcester	92
<i>Statistiek</i>	<i>95</i>
Algemene gegevens Zuid-Afrika	95
Areaal wijnbouw	95
Bestemming druivenoogst	97
Algemene gegevens wijnbouw	97
Export	98
<i>Wijnroutes</i>	<i>99</i>
<i>Biologische wijnbouw</i>	<i>104</i>
Aanbevolen wijnen	109
Waardering oogstjaren	111
<i>Literatuur</i>	<i>112</i>
<i>Nawoord</i>	<i>114</i>

Historie wijn Zuid-Afrika

Twee ontdekkingsreizigers voeren met hun schepen lang geleden rond wat nu Kaap de Goede Hoop heet: Bartholomeus Diaz (in 1488) en Vasco da Gama (in 1497); zij annexeerden de Kaap niet als nieuwe kolonie. Een deel van het huidige Zuid-Afrika werd pas in 1640 als kolonie gesticht door de VOC (de Verenigde Oost-Indische Compagnie). De VOC beschouwde aanvankelijk de Kaap als een strategisch bolwerk en als gebied voor revitaillering, dat men passeerde op weg naar de Oriënt waaronder Oost-Indië (Batavia). Pas in 1652 vestigde de Hollandse arts Jan van Riebeeck (1619-1677) zich als eerste gouverneur in Zuid-Afrika; hij werd gezonden door de VOC en kan beschouwd worden als stichter van de Kaapkolonie en Kaap de Goede Hoop. Ofschoon hij geen wijnbouwer was, werden rond 1652 op zijn instigatie wijnstokken geplant aan de voet van de Tafelberg, te weten de druivenrassen Muskaat van Alexandrië (lokaal Hanepoot genoemd) en Chenin Blanc (in Zuid-Afrika Steen genoemd). Deze druivenrassen leverden in de periode 1657-1659 zoete wijnen met veel suiker (als gevolg van late oogst) en een hoog alcoholgehalte. In de wijngaard met de naam Bosheuvel (later Wijnberg) vond de eerste omvangrijke oogst plaats in 1665. Omdat er al snel bij de uitbouw van het bolwerk groot gebrek aan arbeidskrachten ontstond, werden vele slaven in dienst genomen. De eerste wijnen die gemaakt werden, hadden een slechte kwaliteit omdat de Nederlanders geen verstand hadden van wijnbouw en vinificatie. In 1672 werd er al brandy gemaakt na distillatie van wijn.

In 1679 brak, na de periode van Riebeeck, een nieuwe tijd aan met de aanstelling van de gouverneur Simon van der Stel (1639-1712), die als de grondlegger van de Zuid-Afrikaanse wijnbouw wordt beschouwd. Deze pionier stapte grootschalig in de wijnbouw, stichtte de stad Stellenbosch in 1679, waarin zijn naam 'Stel' voorkomt en schreef zelfs een wijnboek. Veel later werd in Stellenbosch de beroemde wijnuniversiteit gesticht. Van

der Stel stichtte in 1685 ten zuiden van Kaapstad een groot modelbedrijf, dat de naam Constantia kreeg. In 1725 waren de wijnen van Constantia reeds zeer bekend. De zoete aromatische dessertwijnen van het druivenras Muscat de Frontignan werden in die tijd voor het eerst geëxporteerd naar Europa, waar ze een goede naam kregen. Constantia leverde later ook wijn voor Napoleon Bonaparte tijdens zijn ballingschap op het eiland St. Helena.

In de periode 1688-1690 emigreerden veel verdreven protestante en Franstalige Hugenoten naar Zuid-Afrika, die gevlucht waren voor de godsdienstvervolging. Zij gaven met hun technische kennis van de wijnbouw grote impulsen in de regio van Stellenbosch. Na de komst van de Hugenoten ontstond de 'Franschoek' vallei met Franse namen als La Motte, La Provence, Fleur de Cap en Clos Cabrière. Deze bedrijven ressorteerden onder de VOC. De Hugenoten importeerden de druivenrassen Sémillon, Muskaat, Cabernet Sauvignon, Syrah en Pinot Noir uit Frankrijk, waarvan de wijnen later ook geëxporteerd werden. Na de Fransen vestigden er zich ook veel Duitsers, die kennis van de wijnbouw meebrachten en het ras Riesling importeerden.

In 1699 werd een nieuwe gouverneur benoemd in de persoon van Willem Adriaan van der Stel, een zoon van Simon. Hij stichtte een proefboerderij/landgoed met de naam Vergelegen en splitste Constantia in Groot Constantia, Klein Constantia en Bergvliet. Bergvliet ging later Buitenverwachting heten. In 1705 werden veel Duitse druivenrassen aangeplant, waardoor de export van wijn tot 1760 toenam. In 1770 vestigt zich in Zuid-Afrika onze landgenoot Hendrik Cloete die eigenaar wordt van Groot Constantia. Cloete en zijn familie, met 100 slaven in dienst, produceerden vooral zoete dessertwijnen, die in Europa zeer bekend werden. Maar over het algemeen waren de wijnen uit Zuid-Afrika in de 18e eeuw matig van kwaliteit en niet echt geliefd. Toch nam het areaal wijnbouw sterk toe; dit veroorzaakte de behoefte aan vele nieuwe

slaven. Rond 1800 kwamen ook de dessertwijnen 'port' en 'sherry' van Zuid-Afrikaanse origine in zwang.

De VOC raakte tenslotte in verval, waarna vanaf 1795 de Engelsen de Kaap bezetten en daarbij ook de wijnbouw sterk bevorderden. In die tijd waren Engeland en Frankrijk met elkaar in oorlog waardoor er geen wijn vanuit Frankrijk naar Engeland geëxporteerd werd. De export van Zuid-Afrikaanse wijn kwam daarom als geroepen voor Engeland; 14% van de Zuid-Afrikaanse wijnexport ging naar Engeland. In 1814 werd de Kaapkolonie een officiële Engelse kolonie. In de periode 1830-1840 namen de Boeren bezit van een deel van de Kaap en stichtten de onafhankelijke republieken Oranje Vrijstaat, Transvaal en Natal. Deze noordelijk gelegen republieken werden successievelijk ook door de Engelsen veroverd.

Vanaf 1834 komt geleidelijk een einde aan de slaventijd met als gevolg gebrek aan arbeidskrachten in de wijnbouw. Vanaf 1860 traden ook verschillende schimmelziekten op in de wijngaarden. De periode hierna is voor de economie van Zuid-Afrika zeer moeilijk geweest maar wordt tevens gekenmerkt door de vondst van goud en diamanten. In 1870 stortte de wijnhandel in als gevolg van overproductie en omdat Franse wijnen van een veel hogere kwaliteit waren en weer naar Engeland geëxporteerd mochten worden. In 1885 werd de wijnbouw overvallen door de druifluïs, die de meeste wijngaarden vernielde; dit probleem werd later opgelost door druivenrassen te enten op Amerikaanse onderstammen, die resistent waren tegen de druifluïs. In 1900 werd de crisis versterkt door de Boerenoorlog. In 1910 werden de Boeren verslagen door de Britten en werd de Unie van Zuid-Afrika gevormd; veel later ontstond hieruit de Republiek van Zuid-Afrika.

Als reactie op de crisis (overproductie, afzetproblemen en slechte kwaliteit van de wijn) ontstonden vanaf 1906 de eerste coöperaties: Tulbach, Helderberg, Montagu en Wellington. De Eerste Wereldoorlog

was ook niet gunstig voor de afzet van wijnen. Wegens gebrek aan kwaliteitswijnen en overproductie werd in 1918 de KWV gesticht, de Koöperatieve Wijnbouwers Vereniging van Zuid-Afrika. De KWV wordt een sterk sturende en regulerende instantie met het doel de kwaliteit van wijn te bevorderen en de productie te reguleren. In die tijd waren 95% van de wijnbouwers lid van de KWV. Er werd een wet ingesteld die de KWV het recht gaf om maatregelen uit te vaardigen, zoals areaal vermindering, het distilleren van wijn en het vaststellen van minimumprijzen. De stichting van de KWV kwam tot stand op initiatief van de tandarts Charles Köhler, die zelf ook een wijngaard bezat. Later werd de KWV geherstructureerd en ontstond in 1997 de WIT (Wine Industry Trust). Deze trust bestaat uit 13 beheerders, die door de regering worden aangesteld. De WIT omvat de wijnindustrie, de producenten, de groothandelaren, de private bedrijven en de vakbonden. Uit de WIT zijn geleidelijk talrijke belangen-verenigingen ontstaan. In 1917 werd de Universiteit van Stellenbosch gesticht met een grote afdeling voor de wijnbouw.

In 1925 vindt een opmerkelijke ontwikkeling plaats door het ontstaan van het Zuid-Afrikaanse blauwe druivenras Pinotage: Prof. Abraham Izak Perold kruiste Pinot Noir met Cinsault, met als gevolg het ontstaan van dit beroemde ras. Perold werd de wetenschappelijke leider van de KWV. Pas veel later werd voor het eerst wijn gemaakt van dit typisch Zuid-Afrikaanse ras. Vooral na de Tweede Wereldoorlog werd dit ras grootschalig aangeplant.

In 1948 werd door de Nasionale Partij de apartheid ingevoerd met als kenmerk een scheiding van de verschillende volken en rassen.

In 1950 kreeg de KWV van de regering de volledige controle over de wijnbouw in Zuid-Afrika. In de periode 1950-1960 werd het vroeger veel geplante ras *Sémillon* voor een groot deel vervangen door het ras *Chenin Blanc* (Steen). Rond 1957 ging de KWV dicteren hoeveel nieuw plantmateriaal geïmporteerd en geplant mocht worden. In genoemde jaren

kwam ook de gisting bij gecontroleerde temperatuur in zwang, waardoor de kwaliteit van vooral witte wijnen sterk verbeterde. In 1967 werd het beroemde Wijnbouw Instituut in Stellenbosch gesticht, dat de naam Nietvoorbij kreeg.

In 1970 werd voor de promotie van Zuid-Afrikaanse wijn de eerste zogenaamde wijnroute uitgezet die sindsdien bij duizenden toeristen en wijnliefhebbers bekend is geworden. In 1973 kwam een wijnwet tot stand die de herkomstbenaming (WO, Wine of Origin) van wijn, een soort AOC (zoals bekend in Frankrijk) regelde; tevens kwam het begrip 'estate' (zelfstandig wijngoed) in zwang. In 1974 kwam Julius Laszlo uit Roemenië naar Zuid-Afrika; deze wijnbouw specialist is zeer belangrijk geweest voor Zuid-Afrika. In 1975 vond voor het eerst de thans nog steeds beroemde wijnveiling Nederburg plaats bij Paarl.

Tot 1990 bleven de represailles tegen het apartheidssysteem de wijnbouw en de export negatief beïnvloeden. Dit veranderde echter toen in 1990 Nelson Mandela werd vrijgelaten uit de gevangenis en in 1994, na de eerste democratische verkiezingen, werd verkozen tot president. Hij verkreeg later de Nobelprijs voor de Vrede. Na het opheffen van de apartheid 1994 nam het wijnbouwareaal sterk toe als gevolg van een enorme stijging van de export. In Zuid-Afrika spelen twee zeer grote concerns een belangrijke rol, beide zijn gevestigd in Stellenbosch; dit betreft de Stellenbosch Farmers' Winery en de Distillers Corporation.

Thans is Zuid-Afrika een vooraanstaand wijnland geworden met een grote export naar alle delen van de wereld. Engeland is nog steeds exportland nummer één. De wijnbouw is vooral geconcentreerd in het zuid-westen met concentraties in Paarl en Stellenbosch. Vermeldenswaard is dat er in Zuid-Afrika port- en sherryachtige wijnen worden geproduceerd die deze namen bij export naar West-Europa echter niet meer mogen dragen.

De positie van de arbeiders in de Zuid-Afrikaanse wijnbouw was in het

verleden slecht; de arbeider kreeg als 'beloning' vaak sterke drank die als loon werd beschouwd. Het is niet verwonderlijk dat de arbeiders door dit 'loon' aan de drank raakten. Deze miserabele situatie veranderde drastisch vanaf 1962.

Aanvankelijk bezaten de blanken alle grond en vond geen herdistributie van land naar kleurlingen plaats. Ook dit laatste onderging verandering toen de arbeiders gingen participeren in wijnbedrijven. Op dit moment is de donker gekleurde bevolking ook eigenaar van grond. Na 1994 is de positie van de arbeiders sterk verbeterd: er kwamen sociale voorzieningen, het minimum loon werd ingevoerd, terwijl de wijnbouwbedrijven aan de arbeiders ook woningen verschaften.

Bij de ontwikkeling van de Zuid-Afrikaanse wijnbouw hebben de coöperaties een grote rol gespeeld. Zij verkopen hun druiven/wijn vaak aan enkele groothandelaren zoals de Stellenbosch Farmers' Winery, Distillers Corporation en Douglas Green Bellingham (DGB).

Klimaat

In Zuid-Afrika kan men drie klimaattypen onderscheiden: een zeeklimaat (maritiem), een mediterraan klimaat en een landklimaat (continentaal). Wijnbouw vindt bijna alleen plaats in de Kaapprovincie op plaatsen met een maritiem of mediterraan klimaat, omdat het in andere provincies te heet is. Omdat Zuid-Afrika op vierendertig graden zuiderbreedte ligt, verwacht men in dat land vooral een zeer warm klimaat aan te treffen, maar vaak is het tegendeel het geval, vooral in de nabijheid van de twee oceanen. De winters in Zuid-Afrika zijn koud genoeg om de rust van de knoppen te breken.

Een zeeklimaat heerst in het bijzonder in regio's die relatief dicht bij de twee oceanen (Indische en Atlantische Oceaan) liggen. Deze regio's zijn